

DENA 2455
DENB 2455
DEML 2455

SECOND PUBLIC EXAMINATION

**HONOUR SCHOOL OF ENGLISH LANGUAGE AND LITERATURE
COURSE I AND COURSE II**
Paper 8 (h) (vi) and B22 Medieval Welsh Language and Literature II

**HONOUR SCHOOL OF ENGLISH AND MODERN LANGUAGES
Part III, Papers 6, 7 Medieval Welsh Language and Literature II**

Monday 13 May 2002, 9.30 a.m.

Time allowed – Three hours

Answer Question 1 and *two* others. You should pay careful attention in your answers to the precise terms of the questions.

Do *not* turn over until told that you may do so.

Answer Question 1 and two others. You should pay careful attention in your answers to the precise terms of the questions.

1. Translate into idiomatic modern English **three** passages, choosing **one** from each section, and comment on any points of special interest in their subject-matter and their linguistic forms.

SECTION A

(a)

A'r gyuedach a dechreussant. Dilit y gyuedach a wnaethant ac ymdidan. A phan welsant uot yn well udunt kymryt hun no dilyt kyuedach, y gyscu yd aethant. A'r nos honno y kyscwys Matholwch gan Uranwen. A thrannoeth, kyuodi a orugant pawb o niuer y llys; a'r swydwyr a dechreusant ymaruar am rannyat y meirych a'r gweisson. Ac eu rannu a wnaethant ym pob kyueir hyt y mor. Ac ar hynny dydgueith, nachaf Efnyssen [y] gwr anagneuedus a dywedassam uchot, yn dywanu y lety meirch Matholwch, a gouyn a wnaeth, pioed y meirch. "Meirych Matholwch brenhin Iwerdon yw y rei hyn," heb wy. "Beth a wnant wy yna?" heb ef. "Yma y mae brenhin Iwerdon, ac yr gyscwys gan Uranwen dy chwaer, a'y ueirych yw y rei hynn." "Ay yuelly y gwnaethant wy am uorwyn kystal a honno, ac yn chwaer y minheu, y rodi heb uyghanyat i? Ny ellynnt wy tremic uwyl arnaf i," heb ef. Ac yn hynny guan y dan y meirych, a thorri y guefleu wrth y damned udunt, a'r clusteu wrth y penneu, a'r rawn wrth y keuyn; ac ny caei graf ar yr amranneu, eu llad wrth yr ascwrn. A gwneuthur anfuryf ar y meirych yuelly, hyd nat oed rym a ellit a'r meirych.

(b)

Y uorwyn a doeth

ymywn. “A uorwyn,” heb ef, “a wyt uorwyn di?” “Ny wnn I amgen no’m bot.” Yna y kymertil ynteu yr hutlath a’y chamu. “Camha di dros honn,” heb ef, “ac ot wyt uorwyn, mi a ednebydraf.” Yna y camawd hitheu dros yr hutlath, ac ar y cam hwnnw, adaw mab brasuelyn mawr a oruc. Sef a wnaeth y mab, dodi diaspat uchel. Yn ol diaspat y mab, kyrchu y drws a oruc hi, ac ar hynny adaw y ryw bethan ohonei; a chyn cael o neb guelet yr eil olwc arnaw, Guydyon a’y kymertil, ac a droes llen o bali yn y gylch, ac a’e cudyawd. Sef y cudyawd, y mywn llaw gist is traed y wely.

“Ie,” heb [Math uab] Mathonwy, “mi a baraf uedydyaw hwn,” wrth y mab brasuelyn. “Sef enw a baraf, Dylan.” Bedydyaw a wnaethpwyt y mab, ac y gyt ac y bedydywyt, y mor a gyrchwys. Ac yn y lle, y gyt ac y doeth y’r mor, annyan y mor a gauas, a chystal y nouyei a’r pysc goreu yn y mor, ac o achaws hynny y gelwit Dylan Eil Ton. Ny thorres tonn adanaw eiryoet. A’r ergyt y doeth y angheu ohonaw, a uyrywys Gouannon y ewythyr. A hwnnw a uu trydyd anuat ergyt.

Val yd oed Wydyon diwarnawt yn y wely, ac yn deffroi, ef a glywei diaspat yn y gist is y draet. Kyny bei uchel hi, kyuuch oed ac y kigleu ef. Sef a oruc ynteu, kyuodi yn gyflym, ac agori y gist. Ac ual y hegryr, ef a welei uab bychan yn rwyuaw y ureicheu o blyc y llen, ac yn y guascaru.

TURN OVER

(c)

Gyrru a wnaeth Arthur Gwrhyr Gwalstawt Ieithoed y geissaw ymadrawd ac ef. Mynet a oruc Gwrhyr yn rith ederyn, a disgynnw a wnaeth vch benn y wal ef a'e seithlydyn moch. A gouyn a oruc Gwrhyr Gwalstawt Ieithoed idaw, 'Yr y gwr a'th wnaeth ar y delw honn, or gellwch dywedut, y harchaf dyuot un ohonawch y ymdidan ac Arthur.' Gwrtheb a wnaeth Grugyn Gwrych Ereint – mal adaned aryant oed y wrych oll – y fford y kerdei ar goet ac ar uaes y gwelit ual y llithrei y wrych. Sef ateb a rodes Grugyn, 'Myn y gwr a'n gwnaeth ni ar y delw honn, ny wnawn, ac ny dywedwn dim yr Arthur. Oed digawn o drwc a wnaethoed Duw ynni, an gwneuthur ar y delw hon, kyny delewch chwitheu y ymlad a ni.' 'Mi a dywedaf ywch yd ymlad Arthur am y grib a'r ellyn a'r gwelleu yssyd rwng deu glust Twrch Trwyth.' Heb y Grugyn, 'Hyt pann gaffer y eneit ef yn gyntaf, ny cheffir y tlysseu hynny. A'r bore auory y kychwynnwn ni odyma, ac yd awn y wlat Arthur, a'r meint mwyhaf a allom ni o drwc a wnawn yno.'

Kychwyn a orugant hwy ar y mor part a Chymry, ac yd aeth Arthur a'e luued a'e ueirch a'e gwn ym Prytwen, a tharaw lygat ymwelet ac wynt. Disgynnu a wnaeth Twrch Trwyth ym Porth Cleis yn Dyuet.

SECTION B

(a)

Karaf-y, amsser haf, amssathyr gorwyt.
Gorawenus gly6 rac gle6 arglwyt.
Gorewyna6c tonn tynhegyl ebrwyt,
Gorwisgwys auall arall arwyt.
Gorwenn uy ysgwyd ar uy ysgwyd – y dreis;
Kereis ny gefeis gefei awyt,
Keciden hirwenn, hwyrwann ogwyt,
Kyfeili6 gwenn wa6r yn a6r echwyt.
Klaer wanillun, wenlletyf, wynlli6, kywyt,
Vrth gamu brwynen breit na dygwyd.
Bechanigen wenn, wann y gogwyd,
Bychan y mae hyn no dyn degmlwyd.
Mabineit, lunyeit, la6n gweteitrwyd,
Mabdysc oet idi roti yn rwyt.
Mab6reic, mwy yd feic fenedicrwyt – ar wenn
No pharabyl o'e phenn agymhennrwyt.
Petestic iolyt, a'm byt-y eil wyt?
Pa hyd y'th yolaf? Saf rac dy sswit.
Adwyf-y yn anuedret o ynuydrwyd – caru.
Ny'm keryt lessu, y Kyfarwyd.

(b)

Dywalla6 dy'r corn, kann ym puchant,
Hirlas yn lla6en yn lla6 Uorgant,
G6r a dylly g6a6t g6ahan volyant,
G6enwyn y ad6yn, g6an edryuant.
Areglyd defnyd diodeifyant – llafyn,
Llyfyn y deutu, llym y hamgant.
Dywalla6-dy, venestyr, o lestyr aryant,
Kellennic etmic can ardunyant.
Ar lla6r G6est6n Ua6r g6eleis irdant.
Ard6y Goron6y oed g6eith y gant.
Ketwyr kyuaruaeth yd ymwnaethant,
Cat ymerbynyeit eneit dichwant.
Kyuaruu ysg6nn ac ysgarant – aer:
Llas maer, llosget kaer geyr mor lliant.
M6ynua6r a garchara6r a gyrchassant:
Meuric uab Gruffud, grym darogant.
Neut oed gochwys pa6b pan atgorsant;
Neut oed la6n o heul Hirvrynn a phant.

TURN OVER

(c)

Es blwyddyn ydd wyf neu ddwy – i’th besgi,
Ni’th basgaf a fo mwy,
Dygy ym y dygn ofwy,
Ni’m dygy hoed a fo hwy.

Difiau in dieu leas
Yn y Penrhyn vch Penrhos,
Ym Mon, y mewn ei hynys,
Ydd ym lleddir a llafn glas.

Dieliid Mab Duw dygn alaeth – Hywel,
Haul Echel (och arfaeth
Am ledrad frad freuolaeth!)
Ef a’i frod yr, mawrwyr, maeth.

Llas arth yn y gyfarthfa,
Llas nerth gwyr, eryr aerfa,
Llas Hywel wyn fab Ywain,
Llas gwr mirain vch morfa.

Llas gyda Hywel, hawl amddyfrwys – lew,
Llew trylew, traul diffwys,
(Ple do dial dywal dwys?)
Plant Kedifor wyn Wenwys.

SECTION C

(a)

Anima Christi, sanctifica me.
Enwog, trugarog annwyd Tri-ac Un,
 Ogoniant proffwydi,
Enaid teg croesteg Cristi,
Fal glain o fewn glanha fi.

Corpus Christi, salva me.
Corff Crist sy rydrist dros wrhydri-cam,
 Cnawd cymun o'i erchi,
Iechyd pur ysbryd peri,
Can wyd fyw, cadw yn fyw fi.

Sanguis Christi, inebria me.
Gwaed Crist rhag yn drist, dros deithi,-a wna,
 Fy neol a'm colli;
Cyfod, golau glod Geli,
Cadw rhag pechod feddwdod fi.

Aqua lateris Christi, lava me.
Dwfr ystlys dilwfr dolur weli-Crist,
 Croes ddedwydd gynhelwi,
Dwyfawl gyllawl, heb golli,
Diwyd gylch fywyd, golch fi.

Passio Christi, conforta me.
Dioddef Crist nef, naf proffwydi-byd,
 Bu ddygn Dy bym weli,
Cadarn iawn wiwddawn weddi,
Cadarnha, fawr wrda, fi.

TURN OVER

(b)

Yr oedd gerllaw muroedd mawr
Drisais mewn gwely drewsawr,
Yn trafferth am eu triphac—
Hicin a Siencin a Siac.
Syganai'r gwas soeg enau,
Araith oedd ddig, wrth y ddau:

‘Mae Cymro, taer gyffro twyll,
Yn rhodio yma'n rhydwyll;
Lleidr yw ef, os goddefwn,
'Mogelwch, cedwch rhag hwn.'

Codi o'r ostler niferoedd
I gyd, a chwedl dybryd oedd.
Gygus oeddynt i'm gogylch
Yn chwilio i'm ceisio i'm cylch;
A minnau, hagr wyniau hyll,
Yn tewi yn y tywyll.
Gweddïais, nid gwedd eofn,
Dan gêl, megis dyn ag ofn;
Ac o nerth gweddi gerth gu,
Ac o ras y gwir Iesu,
Cael i minnau, cwlwm anun,
Heb sâl, fy henwal fy hun.
Dihengais i, da wng saint,
I Dduw'r archaf faddeuant.

(c)

Caru'r wyf-nis cair ar wall-
creires o wraig gŵr arall.
Bu ryfedd na bai w'rafun
wedi'i rhoi'n dast ar un dyn.
Aml, forwyn, ymlefydd
yn y siad, ym, nos a dydd:
ar offeren pen heb bwyll,
ac ar aberth dy grybwyll.

Gwraig Walchmai, pan dreiglai'r drych,
Olwen addwyn lunieiddwych,
tyfai'n ifanc, twf nefol,
feillion haf oll yn ei hôl.
Y dail a dyf yn d'ol di,
yr ail Olwen, a'r lili,
twf meillion gwynion i gyd:
tra gwyrdd yw'r tir a gerddud.
Mawr y carwn, marc hiroed,
y wlad y dring ôl dy droed.

Mae gwallt fy mhen, gwen, i gyd
yn syrthio'n aros wrthyd.
Ni'th weles dyn o'th lys dau
led-troed, a'th wylied dridiau.

2. Write on the formation of the preterite in Middle Welsh.
3. What elements in the diction or structure of the prose texts you have read suggest the work of a professional storyteller?
4. Discuss the motif of metamorphosis in the *Four Branches*.
5. ‘To turn from the *Four Branches of the Mabinogi* to *Culhwch and Olwen* is like travelling from a princess’s court to the hall of a wild Celtic chieftain’ (Andrew Breeze). Discuss any aspect of this statement which you find interesting.
6. ‘The religious poetry of early mediaeval Wales is functional rather than artistic.’ Do you agree?
7. ‘Rhetoric commonly overwhelms subject-matter in the requiems and celebrations of the poets of the Princes.’ Discuss.
8. Is it possible to detect poetic individuality in the work of the *Gogynfeirdd*?

TURN OVER

9. ‘The English Problem is never far from the surface in post-conquest poetry, but the poets soon come to take a remarkably pragmatic attitude to it.’ How far have you found this to be the case?

10. What did Dafydd ap Gwilym learn from the *Gogynfeirdd*, and what did he make out of it?

11. ‘Iolo Goch did for the poetry of grand public occasions what Dafydd ap Gwilym had done for the poetry of personal and individual experience.’ Discuss.

12. How influential was the love-poetry of Dafydd ap Gwilym in the fifteenth and sixteenth centuries?

13. ‘Stability and continuity are the dominant themes.’ What more is there to be said of the poetry of the later *cywyddwyr*?

14. Discuss the importance of Flintshire and Denbighshire in the cultural life of late mediaeval Wales.

LAST PAGE